

látszatát, hogy pro forma a kormány ellen szavaztak, vagy tartózkodtak a szavazástól, ha vitás téma került terítékre. A kiszagdák ennél is messzebb mentek, és olykor-olykor a MÉP-pel szavaztak együtt. Ezeknek az ellenzéki pártoknak a befolyása meglehetősen korlátozott volt. A szociáldemokratáknak még volt némi tömegbázisuk a fővárosban és egyik-másik iparvárosban, de a kiszagdák alapján csak képviselőházi mandátumaik mértékében bírtak súllyal. C. A. Macartney, 2:378–379. o.

A kormánypárt 1939. február vége felé Nemzeti Egység Pártjára keresztelte át a nevét. 183 mandátumot szerzett, az alsóházi helyek 70%-át. De báró Vay László, aki vérmes antiszemita volt, mint a párt vezére, a NÉP-et fokozatosan a jobbszárny uralma alá hajtotta. Választási szövetségre lépett a Keresztény Párttal, amely azonban jelentősen visszaesett: összesen 4 mandátumot szerzett az 1935. évi 14-gyel szemben. Az 1939. évi választásokat tárgyalja Lackó Miklós, *i. m.*, 164–183. o. Vö. C. A. Macartney, 1:349–352. o. A MÉP alakulását és működését lásd Sipos, *i. m.*, 100–108. o.

60. Lackó, *i. m.*, 186–187. o.

61. C. A. Macartney, 1:353. o. 1940 áprilisában a napilapok főszerkesztőit a miniszterelnökség arra figyelmeztette, hogy újságaikban messzemenően vegyék figyelembe Németország külpolitikai érdekeit. *Uo.*, 395. o.

62. Lackó, *i. m.*, 184. o. Vö. Major Róbert: *25 év ellenforradalmi sajtó, 1919–1944*. Cserépfalvi, Bp., 1945, 108. o.

63. A legvadabbul Fiala Ferenc, Mikes (Mischek) Ferenc, Oláh György, Hubay Kálmán uszított a zsidók ellen. A német megszállás után a *Stürmer* magyar változatát, a *Harcot* Bosnyák Zoltán szerkesztette. Erről a lapról a 14. és a 15. fejezetben lesz szó.

64. *Documents on German Foreign Policy*. D sorozat, 6. kötet, 712., 784., 8. kötet, 289., 489., 519., 520., 533., 572. dokumentum.

65. C. A. Macartney, 1:363. o. Amikor Villani tájékoztatta Cianót, hogy Magyarország nem engedélyezi német csapatok átvonulását, az olasz külügyminiszter 1939. szeptember 11-én a következőt írta a naplójába: „a magyarok előbb vagy utóbb megfizetnek ezért”, mert a németek nem szoktak feledni. Másnap Villani azt közölte, hogy ugyanezzel a kéréssel fordult Magyarországhoz a „dicső szlovák hadsereg”, s a válasz részükre is az, hogy nem. Villani egyébként úgy jellemezte a szlovákokat, hogy a németek „cinkosai és kitartottjai”. *The Ciano Diaries, 1939–1943*. Szerk.: Hugh Gibson. Doubleday, Garden City, N. Y., 1946, 142. o.

66. Közülük kb. 100 000 távozhatott 1940 júniusáig. Zömük belépett a francia vagy a brit hadseregbe. 1943–44-ben kb. 15 000 lengyel menekült maradt Magyarországon, s közülük 3000 zsidónak a zsidó közösség viselte a gondját. C. A. Macartney, 1:368–369. o. Lásd még Antall József: *Lengyel menekültek Magyarországon a háború alatt*. Rác Endre, Bp., 1946, 94. o., valamint a 3. fejezetet.

67. *Horthy Miklós titkos iratai*. Szerk.: Szinai M.–Szűcs L. Kossuth, Bp., 1963, 216–220. o.

68. A Hitler–Sztálin-paktum titkos jegyzőkönyvének megfelelő pontja értelmében a Szovjetunió 1939. szeptember 17-én indult meg Kelet-Lengyelország irányába, és csapatai az előzetesen kijelölt demarkációs vonal mentén találkoztak pár nappal később a német egységekkel. A diplomáciai kapcsolat újrafelvételét a Szovjetunióval szeptember 24-én jelentették be, s három nappal később Kristóffy József, az új moszkvai követ átnyújtotta megbízólevelét Mihail I. Kalinyin elnöknek. A szovjet–magyar kapcsolatok mindaddig javuló tendenciát mutattak, amíg 1941. június 22-én Hitler a Barbarossa-terv alapján meg nem kezdte a hadműveleteket. 1940 őszén a két kommunista vezetőt, Rákosi Mátyást és Vas Zoltánt kiengedték a fegyházból, amnesztiában részesítették őket, és november 2-án elutazhattak Moszkvába. Ellenszolgálatás-